

M
H

Rubr. XVIII, Nro. 32. C.

Gymnasial - Bibliothek

zu Cöthen.

14
A n n o t a t i o n e s

in singula Scriptorum Classicorum
loca.

Sylloge II.

Ut Examen discipulorum indicaret suorum
1797. 3. Apr. hora 9. antem.
habendum
scripsit

C. F. R. Vetterlein, Rector.

Cothenis

impressit J. C. Schöndorf.

12

Lectiones

Cicero, Livius, Horatius, Xenophon, Ernesti
initia, Gesneri Ifagoge, Geographia, Histo-
ria, etc.

Orationes

habebunt easque *suas*: Aug. Behr, Dav. Rind-
fleisch, God. Schneider, Jonath. Rindfleisch,
Guil. Heinrich.

(5.)

Ad locum Horatii, Odar. l. III. c. 3.

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Hunc Horatii locum omnes fere, quos equidem vidi, interpretes, ita intelligunt, ut poetam putent dixisse: virum justum et fortem ne cæli quidem mundive ruina posse terreri. *Lambinus*, præclare alioquin de Horatio meritis, explicat sic: „denique si cælum ruat, non terrebitur ruinis;“ — quem iisdem pæne verbis alii deinceps secuti sunt, ut *Bondius*, „si ruat (inquit) cælum, vir justus illius ruinam non expavescet;“ et *Baxterus*, qui hæc habet: „Orbem jam cælum vocat, quod veteres Græci ex solido ære vel etiam lapidibus constitisse stolide credebant;“ quæ etiam *Matthias Gesnerus*, qui *Baxterianam* editionem suis auxit annotationibus, vel suo silentio approbare videtur. *Bentley* hunc locum explicatione non attigit; alioquin, credo, pro exquisita, quam habebat, Latinitatis scientia verum ejus sensum fuisset indicaturus. Ex recentissimis denique eandem viam ingreditur

X 2

Jani

Jani, qui „orbem positum esse vult pro cælo, quod convexum de solido ære sibi finxisse, ait, antiquos homines, tonitruque audito, ne rueret, timuisse.“ Hanc explicandi rationem secuti interpretes Germanici eodem sensu locum reddidere, ut *Hallerus*, qui Nostrum sic est imitatus:

Fällt der Himmel: er kann Weise decken,
Aber nicht erschrecken;

et *Ramlerus*, qui ita vertit:

Ja bräch' und stürzte dieser Weltbau;
schreckenlos träfen sein Haupt die Trüm-
mer.

Sed omnes hi boni viri mire falluntur! — Videtur primis post restauratas litteras Horatii interpretibus, quorum vestigiis fere insistant recentiores, obversata hoc loco fuisse illa Christianorum doctrina de ruina mundi universi, in extremo judicio futura, quam ex sacris suis libris hausitam volunt. At Horatius, a philosophis Græcis edoctus, vel potius is, de quo loquitur, sapiens, de mundi et cæli natura longe aliam habere debuit sententiam. Hic certe nec extremum aliquem judicii diem expavit unquam, nec ignorantia antiquorum peccavit hominum, qui cælum credidisse dicuntur *æreum*; (nisi $\chi\alpha\lambda\upsilon\sigma\omicron\varsigma$ potius de colore cæli s. ætheris accipiendum est;) neque

neque vero timere potuit, quod fieri nequit, astro-
rum in terras, inque suum caput lapsum. —
Etenim mirari fatis non possum, interpretes il-
los in hoc loco illustrando talia adhibuisse ver-
ba, quæ de viro iusto et sapiente lectori-
bus possint movere risum. Nam hisce verbis :
si cælum ruat, Latini utuntur tum, cum insignem
aliquam et ridiculam volunt notare insci-
tiam. Roganti igitur alicui: Quid si Rufforum
exercitus, Rhenum transgressus, invaderet Gal-
liam? — responderi latine possit: Quid, si cæ-
lum ruat? — Rerum enim omnium interitum,
qui sanus unquam timuit?

Verum, quod caput est, vocabulum *orbis*
neque significat cælum vel mundum, neque pot-
est significare. *Orbis* enim proprie notat id,
quod nunc solemus dicere *circulum, einen Kreis,*
eine Scheibe. Hinc dixere Latini *orbem Terra-*
rum; nam terræ figura, ab horizonte inclusa,
intuentibus speciem præbet *orbis*, sive circuli,
ut et nos dicimus: *der Erdkreis.* Apparet cæ-
lum dici non posse orbem, quum potius globo-
sam vel concavam præbeat speciem. Hæc vo-
cabuli *orbis* vis ex innumeris scriptorum Roma-
norum locis possit ostendi, si opus esset; vide
tamen Schelleri Lexicon, h. v. —

Non igitur de ruina rerum, nescio qua, lo-
quitur Flaccus, sed de orbe terrarum fracto, h. e.
de

de *terre motu*, re profecto terribili, qua non homines solum, sed bruta etiam animalia tremunt horrentque, quamque ut in Italia satis frequentem, poeta Romanus in ea poterat referre, quæ alias maxime timenda videntur mortalibus. — Vocabulum *illabi* non est de loco superiore *cadere*, uti h. l. accipiunt, sed *corruere*, *collabi* (non *herabfallen*, sed *einsallen*, *zusammenfallen*;) et ad *illabatur* non supplendum est *in caput viri iusti*, sed in semet ipsum, nempe orbem. Denique cum terræ motus interdum sint leviores, ut de gravissimo aliquo et periculosissimo cogitemus, tremere dicit non *solum terrestre*, angustumque aliquod commoveri spatium, sed *orbem*, ingentem terræ tractum, et ita immensum, ut ruina longe lateque grassante, omne præcludatur effugium.

(6.)

Ad Horatii Epist. L. I. 1. 57—64.

Est animus tibi, sunt mores, est lingua, fidesque:
Sed quadringentis sex septem millia desint;
Plebs eris. at pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si recte facies. Hic murus æneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?

Hu-

Hujus loci, quem juxta editionem Bëntleianam dedimus, illa pars: *Hic murus aëneus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa*, ab interpretibus sic fere accipitur, tanquam Horatius in sua eam dixisset persona. Quod si verum est, omnem sententiarum connexum desidero. Tum sensus quidem loci breviter exprimi possit ita: „Ex falsa multitudinis opinione non virtus, sed pecunia honorem parit; at pueri ludentes eum, qui recte facit, regem et principem dicunt. — Et sane recte factorum conscientia hominibus muri aënei instar esse debet! — Pueri isti nonne plus sapiunt, quam qui, quasi ex lege Roscia, non nisi divitem colunt, honoreque dignum existimant?“

At, o bone deus! quam est aliena ab hoc loco illa de conscientia prædicatio? Quam infulsus fuisset Horatius, si inceptam argumentandi rationem tali turbaverit parenthesis? — Quod cum pro pulchri suo sensu videret Wielandus, epistolam nostram reddens germanice, omisit potius totum hunc locum (Hic — culpa) utpote mire tumidum et talem, qui vim sententiarum profus infringeret. Et recte id quidem. Sed insunt illa tamen textui Horatiano et quaritur, quomodo poëta a crimine tam vehementer læsæ a se pulchritudinis possit liberari? Matthias quidem Gesnerus tentavit id admodum infelicit.

ter. „Sententiam, inquit, *Hic murus etc.* saturæ lege vel licentia intexuit poëta, ac statim ad næniam illam puerorum ejusque interpretationem redit.“ — Sed quæ illa Saturæ lex sit, qua contra bonam mentem, justamque loquendi normam peccare liceat, equidem nescire me fateor. — En meam igitur poëtam vindicandi rationem!

Ne itaque longum faciam, illa *Hic murus etc.* non ad poëtae, sed ad puerorum referenda censeo sermonem, ita quidem, ut totum illud:

„Rex eris,

„Si recte facies. Hic murus aëneus esto,

„Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa!“

pro parte cantilenæ puerilis habeam, ab Horatio citata. Nam interpretes in eo falluntur, quod putent, sermonem esse de ludo quodam, cujus aliquis creatur Rex; vel pueros, cum dicunt: *si recte facies*, voluisse hoc: *si ludum ludis optime, sive si ludo vincis* — cum potius *recte facere* in genere dictum sit pro *honeste probeque facere*. — Inde est, quod ab illo: *si recte facies* ad recte factorum conscientiam transeunt. — *Ludentes* vero pueri sunt qui *canendo* tempus fallunt; nam *ludere* sapissime est *παίζειν*, særiisque opponitur rebus; dicitur etiam pro ipso *canere*. Denique ex versibus 63. 64. (Nænia — Camillius) luce clarius est, de carmine quodam antiquo pueris

pueris cani solito loquutum fuisse Horatium. Non igitur censendus est poëta narrasse hæc: „pueri ludere volentes hanc legem ferunt: qui ludo vincet, rex erit!“ — sed potius hanc dare voluisse historiam: „Pueri cum sui sunt arbitrii, ludibundi carmen popolare canere solent, quod a priscis illis Romanis, honestis utique viris, diebus festis *) decantabatur ad pocula, quodque a maioribus traditum contemnitur nunc quidem ab hominibus elegantioribus vulgoque et pueris relictum est; sed docet illud præclaram profus sententiam: *Rex eris, si recte facies*; etc.“ — Hinc ille, de quo diximus, orationis tumor in *muro aëneo* etc; solent enim vetusta gentium carmina tumoris vitio laborare. — Hinc etiam ille verborum lusus in vocibus *rex* et *recte*, sono simili connexis, qui eodem modo vetustatem sapit, ut si qui apud Nostros luserunt vocibus *edel* et *adeltich*. *Nenias* denique constat a Romanis carmina illa vulgaria, in publico decantari solita, appellata fuisse. Talia vero vel ex antiquis tradita sunt temporibus, vel oratione saltem antiquitatem redolent. — Vt vero nostra pateat magis sententia, haud alienum videtur, interpretationem loci addere germanicam:

{Habe

*) Cic. Brut. c. 19.

Habe den Muth des Helden, und Bildung! sei
 Redner, sei bieder! —
 Fehlen zum Rittercensus der Groschen dir weni-
 ge tausend:
 Bist du Pöbel! Zwar fingen die Kinder: *Wer recht
 thut, ist Koenig!*
 Gutes Gewissen, wer das hat, darf nie erblassen;
es schirmt ihn,
 Wie eine eherne Mauer! — Nun, Freund, sprich
 selber, ist weiser
 Othos Gesetz vom Vorsitz des Adels, oder das
 alte
 Lied der Kinder, das Königthum beut dem Bie-
 dermann? welches
 Mænnern einst fangen bei festlichem Mahle, Ka-
 mille, Katone?

(7.)

Ad Horatii Epistolam ad Pisones, vulgo
 Artem poetiçam.

Consilium modo poetæ et summam ope-
 ris in tironum gratiam breviter exponere h. l. de-
 crevimus; in eo enim vel docti sæpe viri lapsi sunt:
 unde et nobis spes veniæ, si forte erraverimus.

Consilium igitur et propositum poetæ in hac
 epistola scribenda fuisse videtur hoc. Fuerunt
 in ista, qua Horatius edebat epistolas, ætate, post
 immutatum reipublicæ statum, homines innu-
 meri,

meri, liberi illi et divites, qui, cum mala opinione crederent, poësin artium omnium esse facillimam, in eo oblectationem animi et nominis sui famam quæfiverunt, ut carmina facerent, etsi nunquam id didicissent, rati vel rude ad eam rem ingenium sufficere. Hanc suæ ætatis scribendi libidinem, quæ homines indoctos invaserat, multis epistolarum suarum locis commemorat Horatius, ut in nostra, v. 382:

Qui nescit, versus tamen audet fingere,

et in prima libri secundi, v. 108. sqq.

Scribimus indocti doctique poëmata passim.

Purgabant vero suam carminum scribendorum licentiam sententiis istis vulgaribus et tritis, *poetam nasci*, dicentes, *non fieri*, et ingenio præditum quosvis doctrina arteque instructos longe præstare; et hoc nomine provocasse videntur ad Democritum, ut suam artis omnisque elegantia excusarent negligentiam; v. 295.

*Ingenium misera quia fortunatius arte
Credidit et excludit sanos Helicone poëtas
Democritus, etc.*

Ne-

Neglecto igitur artis difficillimæ studio, 'ingens carminum malorum et ridiculorum Romæ scatebat vis; quibus et ars divina in contemptum adducta et patriæ honos in discrimen vocatus est. Græcorum enim præstantiam et gloriam nunquam videbantur consecuturi Romani, quamdiu tam malus obtineret mos, mentibusque tam prævæ inhærent opiniones.

Horatius igitur, ut qui patriæ amantissimus esset, et de re poëtica longe aliter sentiret, id hac epistola egit, ut suis hominibus stultam illam opinionem de mira fingendi carmina facilitate eriperet, ostenderetque poësin artem esse, quæ, ut quævis alia, probe discenda sit, et quæ longissimum et diligentissimum postulet studium, accuratam præceptorum s. regularum cognitionem, multam exemplarium veterum lectionem, multam etiam exercitationem, frequentem limæ usum, emendandive sollertiam; ad quam denique opus sit ampla solidaque philosophiæ moralis scientia, et peritia sermonis haud vulgaris. Hæc igitur, ait, ars perdifficilis illa quidem est, res multi studii multique laboris, sed eadem præclara et ad laudem et ad utilitatem egregia, digna denique in qua ingenuus quisque summam ponat operam. Qui vero omnibus, quæ ad bona scribenda carmina faciunt, spretis et neglectis, nihilominus poëmata pangit, fane is ridicu-

diculum caput est, et ineptis suis carminibus se turpiter dabit.

Sed cum plerique, quos habebat, suæ epistolæ lectores, quorum haud pauci carminibus scribendis operam dabant, parum scirent, quæ ad artem, sive, ut nunc loquuntur, theoriam poëseos pertinent, forte ne elementis quidem disciplinæ cognitis; — ut, quod caput rei est, necessitatem studii et artis magis demonstraret, præcepta iam ipsa præcipua profert et attingit; non ita quidem, ut, quod erat Grammaticorum, systema regularum conderet, sed ut doceret, poëtas iis carere non posse, si carminibus prodesse velint et delectare; sed debere illa accuratius discere, nequaquam vero soli ingenio confidere. Rude enim ingenium, pulchrique sensum, nec doctrina excultum, nec arte adjutum, sæpissime in vitia duci, eoque confisos perfectum absolutumque nunquam effecturos esse opus.

Ex his etiam intelligendum est, quantum hypothesei de epistola nostra Wielandianæ tribuendum sit. Consilium Horatio fuisse putat Wielandus, V. C. ut Pisonem juvenem, nimis acri poëseos studio deditum, a repoëtica carminibusque scribendis omnino deterreat, utpote hominem nobilem, ad res gerendas, non ad otiosum
natum

natum studia; unde tam multum esse Nostrum in describendis difficultatibus periculisque, e poësi nasci solitis. Nobis vero videtur Horatius lectores, imprimis vero poëseos amantes, monere voluisse, ut artem aut omni constantia omnique cura studioque discant et exerceant, aut totam prorsus omittant; nam hic quæ absoluta et perfecta non sint, vitiosa esse, et mediocrem esse non licere. Sed ita suadet alterutrum, ut prius tamen magis probet et laudet, utque homines ingeniosos ad artem tam præclaram studiosius colendam summopere adhortetur. Hinc multus est in poëseos, poëtarumque clarorum laudibus; hinc Græcorum poëtarum virtutes Latinis æmulandas censet, hinc copiosius de divinis agit Musarum in genus humanum meritis; v. 391—407. Neque vero probabile est, Horatium tanta cura leges et præcepta carminum scribendorum in eum finem dedisse, ne quis iis uteretur; dedit ea potius, ut aliis quoque artis tantopere a se cultæ tantique habitæ monstraret viam. — Atque ita scripsit, ut nobis quidem videatur incredibile, juvenem ingeniosum et veræ laudis amantem legere posse hanc epistolam, quin ad miros Musarum amores, magnamque poëseos admirationem excitaretur. — Præterea non Pisonibus modo præcipit, sed lectoribus, certe

certe poëtis suæ ætatis quibusvis, ut videas ex
v. 304—308.

Munus et officium, nil scribens ipse, docebo etc.

Nam epistolas eo consilio composuit Horatius,
ut eas ederet; quodque iis nomina summorum
virorum, ut Augusti, Mæcenatis, incripsit, fe-
cisse id magis videtur honoris causa, et fere ex
more dedicationum, quas dicunt; quam ut eos,
tanquam discipulos, erudiret.

AB 155 562

ULB Halle

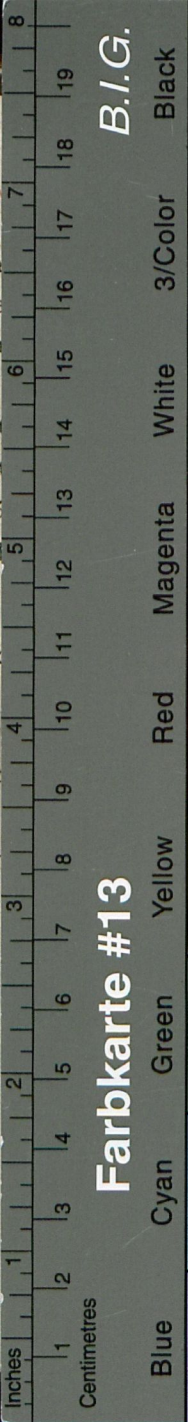
3

005 301 36X

Sb.

12

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Annotations
in singula Scriptorum Classicorum
loca.

14

Sylloge II.

Ut Examen discipulorum indicaret suorum
1797. 3. Apr. hora 9. antem.
habendum
scripsit

C. F. R. Vetterlein, Rector.

Cothenis
impressit J. C. Schöndorf.

12

